

Jaarverslag

BoerenNatuur Brabant

2024

boerennatuur

Brabant

boerennatuurbrabant.nl

Colofon

Redactie algemeen:

Carlo Braat en Lisa van de Biggelaar (St. ZeeBra)
Sjaak van Schie (BNB West)
Monique Leesberg (BNB Midden)
Wim Meulenmeesters (BNB Oost)
Peter Kerkhofs (BNB Midden)
Jan Ottens (BNB Oost)
Annie Martens (Bureau Martens Management & Communicatie): eindredactie

Foto's:

Carlo Braat, Roy Dankers, Kees van Dijk, Peter Kerkhofs, Nelis Klaasen, Elvina van Koulil, Monique Leesberg, Lisa Leyser, Annie Martens, Meeuwis Millenaar, Jan Ottens, Marco Renes, Sjaak van Schie en Ernst Verwer

Ontwerp en opmaak:

Annie Martens (Bureau Martens Management & Communicatie), Jules Cornelissen (Corsys)

Uitgave:

Mei 2025

Website:

boerennatuurbrabant.nl

BoerenNatuur Brabant is een samenwerkingsverband van drie coöperaties voor agrarisch natuur-landschaps- en waterbeheer in Brabant. Dit zijn BoerenNatuur Brabant West, BoerenNatuur Brabant Midden en BoerenNatuur Brabant Oost.

boerennatuur

Brabant West

boerennatuur

Brabant Midden

boerennatuur

Brabant Oost

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Koersdocument	5
2. Beheerjaar 2024	6
2.1 Leefgebieden en doelsoorten	6
2.2 43 werkgebieden met 5000 hectare beheer	6
2.3 Agrarisch water- en bodembeheer	10
3. Deelnemers aan het woord	11
3.1 Kees van Dijk	11
3.2 Stan Bruijsten en Emmely Toonen	12
4. Kennis	13
4.1 Omgaan met probleemkruiden	13
4.2 Veldbijeenkomsten	13
4.3 Praktijkonderzoeken	14
4.4 Wintercollege	14
5. Communicatie	15
6. Beheermonitoring	16
6.1 Monitoring akkervogels	16
6.2 Patrijzentellingen	17
6.3 Monitoring weidevogels	17
7. Projecten	19
7.1 Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij	19
7.2 Perspectief voor melkveehouders rondom Natura 2000-gebieden	20
7.3 Kwaliteitsverbetering kruidenrijk grasland	20
7.4 Verdienmodellen voor koolstof-vastlegging	20
7.5 Transitiegewassen	21
7.6 BoerenPerspectief	21
8. Organisatie en samenwerking	22

Agrarisch natuurbeheer maakt een flinke opmars in Nederland. BoerenNatuur Brabant is er klaar voor. Sinds de oprichting in 2015 werken BoerenNatuur Brabant West, Midden en Oost steeds meer samen. Voor u ligt het eerste gezamenlijke jaarverslag van de samenwerkende collectieven in deze vorm. BoerenNatuur Brabant geeft u met dit jaarverslag een inkijk geven in de betekenis van agrarisch natuur en landschapsbeheer in Noord-Brabant.

Voorwoord

Bezien vanuit het weer was 2024 een lastig jaar. Het voorjaar was extreem nat en dat had zijn weerslag op het broedsucces van weidevogels. Ook onze deelnemers moesten alle zeilen bijzetten om het zaad voor diverse beheerpakketten in de grond te krijgen. Maar de deelnemers van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) weten ook daarmee om te gaan. Zo is te lezen in dit jaarverslag dat gaat over het 9e beheerjaar na de start van het nieuwe stelsel in 2016. In het veld zien we ANLb terug in een variatie aan landschapselementen, volle veld beheerpakketten en randen langs weilanden en akkers. Inmiddels is er bijna 5600 hectare aan beheercontracten afgesloten met 866 deelnemers in de drie agrarische leefgebieden Open Akkerland, Open Grasland en Dooradering en in het gebied Water. Dit en zoveel meer informatie is te lezen in dit jaarverslag.

Ontwikkelingen om ons heen staan niet stil. Het op koers blijven in de dynamiek van deze snelle veranderingen is vastgelegd in ons Koersdocument dat is aangeboden aan de gedeputeerden Roijackers en Oudenhoven. Missie en visie zoals omschreven

bepalen de richting van het werk van de drie coöperaties die samenwerken in BoerenNatuur Brabant.

Samenwerking met partners zoals de provincie Noord-Brabant en de Brabantse waterschappen wordt intensiever en breder. Het aantal projecten neemt toe. Zo geeft BoerenNatuur Brabant uitvoering aan de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij. Een deelproject van Brabants Bodem waar 500 melkveehouders aan deelnemen.

De weide- en akkervogelbescherming nemen elk jaar een prominente plaats in binnen het werk van BoerenNatuur Brabant. Het zijn de drie voorjaarsmaanden waarin vrijwilligers van lokale natuurverenigingen en agrarische natuurverenigingen met kijkers, mandjes en stokken het veld in trekken om nesten te beschermen en om vogels te tellen. Het aantal vrijwilligers neemt nog steeds toe en ze zijn de ambassadeurs van het platteland. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de relatie tussen boer en burger.

Tenslotte leren we van de twee deelnemers aan het woord dat het allemaal een kwestie is van willen en doen. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer KAN OP VEEL BEDRIJVEN.

Wat ons in 2024 heeft verrast is de inzet van een extra budget van 500 miljoen euro per jaar voor het ANB door het nieuwe kabinet. Waar het geld precies voor ingezet kan gaan worden en welk deel naar onze provincie zal komen zal in 2025 duidelijk worden. Wordt vervolgd in ons jaarverslag over 2025.

Wij wensen jullie veel leesplezier.

1. Koersdocument

In 2015 zijn in Noord-Brabant drie coöperaties voor agrarisch natuurbeheer (collectieven) opgericht die vanaf 2023 samenwerken in BoerenNatuur Brabant (BNB). Met bijna 5.600 hectare natuur- en landschapsbeheer en een aanzienlijk budget van ongeveer zeven miljoen euro per jaar zijn deze collectieven al snel uitgegroeid tot professionele organisaties. BNB heeft behalve de uitvoering van het ANLb steeds meer taken op zich genomen.

2024 was een jaar om terug maar ook vooral vooruit te kijken en de missie en visie goed onder de loep te nemen. Het resultaat is een nieuw Koersdocument met een missie en visie. Belangrijk om te vermelden is dat bij het opstellen van het Koersdocument er nog geen sprake was van een extra jaarlijks budget van 500 miljoen euro zoals dat door de nieuwe regering in 2024 is toegezegd.

Koersdocument aangeboden aan gedeputeerden

Vrijdag 16 augustus brachten gedeputeerden Hagar Roijackers (Natuur, Milieu en Brabants Programma Landelijk Gebied) en Marc Oudenhoven (Agrarische ontwikkeling en Bestuurlijke samenwerking) met de besturen van BoerenNatuur Brabant een bezoek aan melkveebedrijf Van Casteren-Potjes in de Reek.

Ze lieten zich informeren over de successen, toekomstige ontwikkelingen en wensen van het agrarisch natuurbeheer.

Tijdens het werkbezoek namen de gedeputeerden het koersdocument van BoerenNatuur Brabant in ontvangst. Gedeputeerde Hagar Roijackers (Natuur, Milieu en BPLG) is te spreken over BoerenNatuur en hun aanpak: 'Als een boer goed zorgt voor de bodem, dan is dat goed voor het ecosysteem; dus voor het bodemleven, insecten en boerenlandvogels, én heeft ook de boer zelf daar economische baat bij'.

Missie

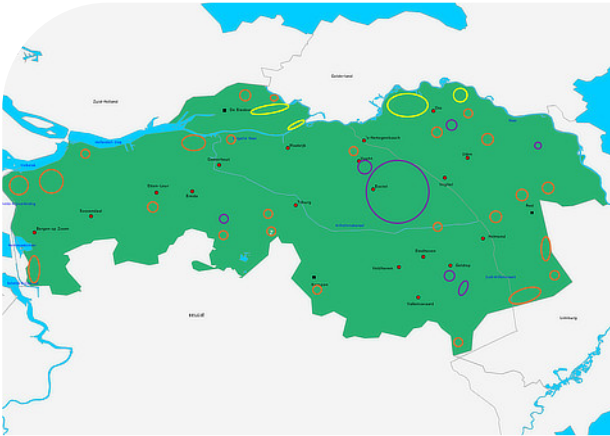
BoerenNatuur Brabant draagt bij aan natuur en landschap op agrarische grond, die goed is voor biodiversiteit, klimaat en de grondgebruikers.

2. Beheerjaar 2024

2.1 Leefgebieden en doelsoorten

In het kader van het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt er gewerkt met drie agrarische leefgebieden en categorie Water. Deze gebieden zijn begrensd in het Natuurbeheerplan van de provincie Noord-Brabant. BoerenNatuur Brabant (BNB) kan alleen in de begrensde gebieden beheercontracten afsluiten met grondgebruikers.

De drie agrarische leefgebieden zijn: Open akkerland, Open grasland en Dooradering. In het leefgebied Open akkerland ligt de focus op het verbeteren van het leefgebied van akkervogels zoals de veldleeuwerik, kievit, gele kwikstaart, geelgors en patrijs. In het leefgebied Open grasland gaat het om weidevogels zoals de grutto, wulp, tureluur en kievit. Het leefgebied Dooradering richt zich op soorten van sloten (zoals de grote en kleine modderkruiper) en van kleinschalige gebieden zoals de steenuil, kamsalamander, geelgors en patrijs.

- Ligging werkgebieden
- Leefgebied Open akkerland
 - Leefgebied Open grasland
 - Leefgebied Dooradering

2.2 43 werkgebieden met 5000 hectare beheer

In 2024 heeft BoerenNatuur Brabant in 43 werkgebieden en met 866 grondgebruikers een beheercontract afgesloten.

In totaal is in de 43 werkgebieden bijna 5600 hectare aan beheer afgesloten (zie figuur 1).

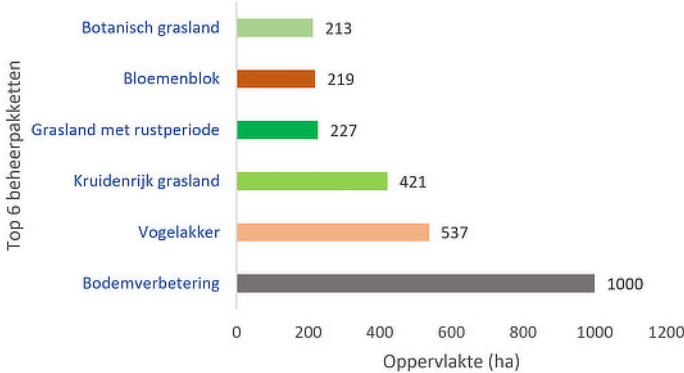
Agrarische leefgebieden	Aantal werkgebieden	oppervlakte werkgebieden (ha)	Aantal deelnemers	Oppervlakte afgesloten beheer (ha)
Open akkerland	28	13880	236	1166
Open grasland	4	7711	114	2644
Dooradering	5	11699	107	321
Totalen	37	33291	457	4132

Gebied agrarisch water- en bodembeheer	Aantal werkgebieden	Totale oppervlakte werkgebieden (ha)	Aantal deelnemers	Oppervlakte afgesloten beheer (ha)
Waterschap Aa en Maas	2	84611	70	98
Waterschap Brabantse Delta	1	156557	216	666
Waterschap De Dommel	2	160533	72	620
Waterschap Rivierenland	1	21233	51	64
Totalen	6	422934	409	1448

Totalen agrarische leefgebieden en water	866	5580
--	-----	------

Figuur 1: Totaaloverzicht afgesloten beheer in 2024

Het beheerpakket dat qua oppervlakte het meest is afgesloten is het beheerpakket bodemverbetering in het kader van het agrarisch bodembeheer. Daarna volgen vogelakker en kruidenrijk grasland, grasland met rustperiode, bloemenblok en botanisch grasland. Het lichte beheerpakket legselbeheer is hierin niet meegenomen (zie figuur 2).

Figuur 2: De top 6 van de afgesloten beheerpakketten (excl. legselbeheer)

Wintervoedselrand

Bloemenblok

Kruidenrijk grasland

Vogelakker

Onbemeste bufferstrook

Botanisch grasland

Het aller allerzwaarste beheerpakket dat BNB afsluit is het beheerpakket plasdras. In Brabant ook wel bekend als golfplatenplasdras. Landbouwgronden op geschikte locaties in het leefgebied open grasland (weidevogels) worden daartoe speciaal ingericht. Er worden brede ondiepe greppels ontgraven en de hogere delen ertussen worden beheerd als kruidrijk grasland. In totaal ligt er 80 hectare golfplatenplasdras. Het zijn magneten voor weidevogels met zeer hoge dichtheden aan broedvogels.

Kievit

Goudplevier

Een rand voor akkervogels met een laag graskruidmengsel (links), in combinatie met diverse graansoorten en zonnebloemen (rechts)

Golfplatenplasdras in Land van Heusden en Altena

Kluut en watersnip

2.3 Agrarisch water- en bodembeheer

Naast de drie agrarische leefgebieden bestaat ook de Categorie Water. De vier waterschappen in Brabant hebben budget voor agrarisch water- en bodembeheer dat ook door BNB weggezet kan worden middels het afsluiten van beheercontracten voor water- en bodempakketten. De afspraken over de inzet van deze middelen zijn opgenomen in een beheerstrategie die BNB samen met de waterschappen heeft opgesteld.

Bij dit onderdeel ligt het accent op het verbeteren van de waterkwaliteit door het geven van een extra ecologische impuls aan de verplichte bufferstroken, de verbreding van de verplichte bufferstroken langs waterlopen en op het verhogen van het organische stofgehalte van landbouwgronden om het bufferend vermogen te vergroten. Daarnaast is het mogelijk om een aantal agrarische beheerpakketten af te sluiten in de Attentiezone Waterhuishouding zoals de beheerpakketten vogelakker en botanisch grasland. Deze beheerpakketten sluiten goed aan op de wensen die er zijn voor de attentiezone.

In totaal heeft BNB 1448 hectare beheer afgesloten in de Categorie Water (zie figuur 1). In figuur 3 is de top 5 van de meest afgesloten beheerpakketten weergegeven. Het beheerpakket bodemverbetering met 960 hectare neemt de grootste oppervlakte in en daarop het beheerpakket kruidenrijke akkerrand op verplichte bufferstrook. Bij dit beheerpakket wordt alleen een vergoeding gegeven voor aanvullend ecologisch beheer.

Bodemverbetering met compost

Waterschap	Bodemverbetering	Kruidenrijke rand op verplichte bufferstrook	Kruidenrijke rand op verbrede bufferstrook	Vogelakker*	Botanisch grasland*
Waterschap Aa en Maas	0	11	11	47	20
Waterschap Brabantse Delta	424	133	45	36	15
Waterschap De Dommel	536	0	7	3	3
Waterschap Rivierenland	0	53	4	0	0
Totalen	960	197	67	86	38

Figuur 3: Oppervlakttes van de 5 meest afgesloten beheerpakketten per waterschap
*Deze beheerpakketten kunnen alleen afgesloten worden in Attentiezone Waterhuishouding

3. Deelnemers aan het woord

3.1 Kees van Dijk

Omschrijving bedrijf: Kees verbouwt op ruim 100 ha lichte kleigrond o.a. frietaardappels, suikerbieten, cichorei en wintertarwe. En hij doet al meer dan 20 jaar aan agrarisch natuurbeheer.

In De Heen, het uiterste westen van Brabant, is agrarisch natuurbeheer (ANLb) al 20 jaar een vast onderdeel in de bedrijfsvoering. Hij noemt het wel zijn 5e gewas. Het bouwplan is traditioneel plus cichorei en veel ruimte voor randen. In de optiek van Kees is dierlijke mest en de teelt van groenbemesters de sleutel voor productieve grond, je voedt het bodemleven. En de variatie op het bedrijf maakt het aantrekkelijk voor insecten en vogels. Vooral patrijzen en leeuweriken zijn de vogels waar Kees het voor doet. Maar hij geniet ook van de grote zwermen putters die in de winter komen voor de zaden van de uitgebloeide kaardenbollen. Daarnaast zijn de bloeiende randen ook een visitekaartje voor de burgers die grote monocultuur percelen vaak bekritisieren.

Dat we met een innovatieve ondernemer te maken hebben zie je aan van alles op het mooi gelegen bedrijf tegen Zeeland aan. De cichoreiteelt is een lastige v.w.b. de onkruidbestrijding en daarom rijdt er een autonome zaai-schoffelrobot over het perceel.

Bijzonder is te vermelden dat Kees ambassadeur is voor de wilde bijen in het project THE PLACE TO BEE. Hij vindt het belangrijk om naast grootschalige akkerbouw ook de biodiversiteit op zijn bedrijf te verbeteren. Het zijn de kleine dingen die het verschil maken. Diverse soorten struiken en bloemen, wintervoedselranden met graan erin en gewoon een berg takken op het erf. Dit alles zorgt voor een lange bloeihoog voor insecten maar ook schuil- en foerageermogelijkheden voor alles wat vliegt en kruipt.

De bedrijfsvoering bij van Dijk laat zien dat agrarisch natuurbeheer overal kan. Het is een kwestie van willen en doen. Nu er vooruitzicht is op een groter budget vanaf 2026 is het zaak collegae te overtuigen van de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer op een gangbaar gerund bedrijf.

3.2 Stan Bruijsten en Emmely Toonen Kleinschalig boeren

Stan en Emmely boeren biologisch in Herpen.
Kleinschalig boeren in een overzichtelijke keten, alles lokaal, daar geloof ik in.

De kwaliteit staat voorop en niet de kwantiteit, zo staat op zijn website: boerstan.nl

Vaste basis

Stan vertelt: "Het ANLb maakt natuurinclusieve landbouw en biologisch boeren mogelijk. Het levert ons een vaste basis om te experimenteren en te leren in deze nieuwe en onbekende bedrijfstak. Zo experimenteer ik met granen en speciaal ook met de teelt van Sint Jansrogge. Dat is nieuw en veelbelovend, maar niet zonder risico. Als startende boer heb je niet veel ruimte, maar dankzij ANLb heb ik die wel. Experimenteren is noodzakelijk om te ontdekken waar onze kansen liggen."

Landschap

"Ik hou van het buitenwerk en geniet elke dag van de rust en schoonheid van het landschap", zo zegt Stan op zijn website. Geen loze woorden, zo blijkt als je om je heen kijkt bij Stan en Emmely. Afgelopen winter hebben ze 600 m heggen aangelegd en knotbomen geplant. "Komende winter komt daar nog eens 1400 m heggen bij!" Emmely: "Wij willen andere mensen ook laten genieten van ons landschap. Vandaar een bijenhotel met bankje erbij, zodat fietsers en wandelaars hier kunnen rusten en genieten. We zijn dit jaar gestart met een groentetuin waarin de mensen zelf de groenten oogsten. Wij noemen hen 'oogstgenoten'. Een extra manier om van ons te genieten, te beleven én ervan te eten."

Stan en Emmely: Het is genieten van jullie mooie landschap, maar ook van het feit dat het nog steeds mogelijk is, dat jonge mensen, die met niets moeten beginnen, zo'n mooie boerderij voor elkaar krijgen!

4. Kennis

4.1 Omgaan met probleemkruiden

In Midden-Brabant zijn veldbijeenkomsten georganiseerd voor ANLb-deelnemers, ANV-leden en leden van vogelwerkgroepen. Er zijn namelijk hardnekkige lastpakken, ook wel 'probleemkruiden' die het beheer zodanig in de weg zitten dat je wel moet ingrijpen en tijdig! Hoe dan?

Infobladen probleemkruiden:

boerennatuurbrabant.nl/omgaan-met-probleemkruiden

4.2 Veldbijeenkomsten

Agrarische natuurverenigingen die aan de basis staan van de oprichting van BoerenNatuur Brabant, organiseren in de zomerperiode diverse veldbijeenkomsten voor ANLb-deelnemers en ANV-leden. De veldbijeenkomsten worden zeer enthousiast bezocht.

4.3 Praktijkonderzoeken

De kracht van het collectief ligt in de samenwerking. Door met elkaar vragen te bespreken kom je tot relevante onderwerpen om onderzoek op uit te zetten. We zoeken de juiste specialisten om de vragen om te zetten in projecten bij aangesloten agrariërs. Hieronder enkele voorbeelden:

Sorghum als vervanger voor tarwe in wintervoedselakker

De afgelopen jaren hadden we met wat weersextremen te maken. Een droog voorjaar maakt dat tarwe op de hogere zandgronden moeilijk kiemt en uiteindelijk ook weinig vrucht draagt. Wintergranen kennen dat probleem veel minder maar passen niet in het concept van wintervoedselakkers omdat het gewas juist in de winter moet blijven staan om als voedsel en schuilplaats te kunnen dienen.

Een van onze deelnemers herkende het probleem en stelde voor om als proef tarwe te vervangen door Sorghum. Sorghum is droogtetolerant en heeft een hoge voedingswaarde.

Lidrus is giftig voor koeien

Deskstudie en inventarisatie Lidrus in graslandpercelen

Sinds slootranden niet meer bemest mogen worden, zien we op vochtige percelen plaatselijk lidrus verschijnen.

Vroeger kwam lidrus veel voor in beekdalgraslanden. Beweiding is geen probleem omdat vee de plant niet eet. Ook hooien gaf geen problemen omdat de plantjes bij het schudden en duinen kapotgeslagen werden en uit het hooi verdwenen. Zomerstalvoeding en voordroog geven wel problemen: de giftige plantjes gaan mee in het voer.

Komend jaar starten we een onderzoek met een bureaustudie om te achterhalen wat al bekend is van deze plant. Ook gaan we kijken hoe erg het probleem is. We zoeken nog agrariërs die ook lidrus in hun perceelrand hebben staan. Deze studie wordt ondersteund door Waterschap De Dommel.

4.4 Wintercollege

In 2024 is een start gemaakt met een digitaal wintercollege. Er zijn drie webinars georganiseerd:

- Monitoring ANLb;
- Teelt van luzerne en productief kruidenrijk grasland;
- ANLb in relatie tot Gemeenschappelijk Landbouw Beleid.

De webinars zijn terug te kijken op de website van BoerenNatuur Brabant onder tabblad Kennis.

5. Communicatie

Communicatie: zichtbaar, herkenbaar en betrokken

De werkgroep Communicatie vormt een belangrijke schakel in het uitdragen van onze boodschap. Die luidt: **landbouw en natuur kunnen prima samengaan.**

In deze werkgroep bundelen vertegenwoordigers uit elk bestuur hun krachten. Dit samen met ZeeBra en communicatie bureau, Bureau Martens. Hun gezamenlijke missie is zowel huidige als toekomstige ANLb-deelnemers, politiek, burgers en maatschappelijke organisaties te informeren en inspireren.

Sinds november 2023 heeft BoerenNatuur een nieuwe naam en logo met bijpassende huisstijl. Dit geeft kracht aan onze boodschap en zorgt voor een heldere en eenduidige uitstraling.

Via verschillende kanalen werken we aan zichtbaarheid en verbinding. Zoals elk seizoen een nieuwsbrief met belangrijke informatie en praktijkvoorbeelden. In het veld maken onze deelnemers met informatieborden zichtbaar wat er

gebeurt en waarom. Zo kunnen voorbijgangers met eigen ogen zien hoe boeren een waardevolle bijdrage leveren aan agrarisch natuurbeheer.

Daarnaast zetten we in op persoonlijke ontmoetingen: bijeenkomsten zorgen voor dialoog en kennisdeling. Voor evenementen en presentaties zijn er herkenbare beachflags, banners, een folder en infographic ontwikkeld.

Ook is er een helder koersdocument opgesteld dat richting geeft aan onze missie en visie.

Bovendien hebben we een communicatiedocument dat de inspanningen voor de komende jaren bevat.

Met een website als centraal informatiepunt en een consistent herkenbare uitstraling, bouwen we samen aan draagvlak en betrokkenheid.

Op deze manier maken we zichtbaar en beleefbaar hoe belangrijk boeren natuur is voor de biodiversiteit, het behoud en beleving van het landschap. Onze boeren als leverancier van eco-systeemdiensten.

Samen maken we het verschil.

Familie van der Pas zaait in voor biodiversiteit!

Hier is toekomst voor vogels, vlinders, bijen en andere insecten. Een rijkdom aan natuur, dankzij boeren die kruiden inzaaien op hun akkers. Dit in samenwerking met BoerenNatuur Brabant Oost. De vogels kunnen er hun nesten in bouwen, voedsel zoeken en hun jongen groot brengen. Deze bloemrijke akkers zorgen tevens voor schoner water in de sloten en dragen bij aan natuurlijke plaagbestrijding.

boeren natuur
Brabant Oost

BoerenNatuur Brabant Oost is een samenwerking van de Agrarische Natuur Verenigingen in Oost-Brabant.
boerennatuurbrabant.nl

Informatiepaneel om mensen te laten zien hoe landbouw en natuur hand in hand kunnen gaan.

6. Beheermonitoring

6.1 Monitoring akkervogels

Samenwerking op het boerenland is een grote prioriteit. Daarom werkt BoerenNatuur Brabant nauw samen met het Coördinatiepunt Landschapsbeheer van Brabants Landschap en de vrijwilligers die door het Coördinatiepunt worden ondersteund. Jaarlijks wordt er gewerkt aan het verbeteren, beschermen en monitoren van de gebieden waar beheercontracten met grondeigenaren zijn afgesloten.

Meten=weten

Verspreid over Brabant liggen 28 werkgebieden waar maatregelen voor akkervogels worden genomen. Om te bepalen of deze maatregelen effectief zijn voor de doelsoorten, is monitoring nodig. In opdracht van BoerenNatuur Brabant coördineert het Coördinatiepunt samen met de gebiedsmedewerkers en de vrijwilligers de monitoring. Met langjarige gegevens over akkervogels wordt inzicht verkregen in de aantallen, gedrag en verspreiding van de vogels. Dankzij meerjarige tellingen zien we trends ontstaan in de vogelpopulatie en krijgen we inzicht in de kwaliteit van het leefgebied. Zo is monitoring van de vogels een manier om de effectiviteit van het agrarisch natuurbeheer te meten en verbeteren.

Uitbreiding beheermonitoring en nieuwe vrijwilligers

In 2012 zijn de eerste akkervogeltellingen gestart in Steenberg. Na 2016, bij de komst van het nieuwe stelsel ANLb, kwamen daar gebieden bij, zoals Oude Doorn, Keent, de Bleken en de Groote Heide. In 2024 zijn de tellingen uitgebreid naar meer akkervogelwerkgebieden en er is gestart met patrijzertellingen. In 9 van de 28 werkgebieden in het leefgebied Open akkerland wordt gemonitord.

Met informatieavonden voor bestaande en nieuwe

vrijwilligers zijn er nieuwe telgroepen opgericht. Zo ging het aantal akkervogelvrijwilligers van 25 plotseling naar meer dan 80 vrijwilligers. Voor een groot aantal vrijwilligers was het afgelopen jaar dan ook het eerste jaar dat ze mee gingen tellen, onder begeleiding van ervaren tellers.

Wintertelling akkervogels

Tijdens de wintertellingen wordt er vooral gekeken naar de aantallen en diversiteit van de aanwezige vogels. In de winter van 2023-2024 zijn er maar liefst 43.052 waarnemingen gedaan tijdens de wintervogelvogeltellingen. In deze tijd van het jaar trekken vogels graag samen op in de veiligheid van grote groepen. Foerageren (voedsel zoeken), is het moeilijkst en het belangrijkste in deze tijd. Het is dan ook niet gek dat het aantal waarnemingen tijdens de wintertellingen zo hoog is. Met stip op één was de spreeuw de meest waargenomen wintervogel, met ruim 20% van alle waarnemingen liet hij de andere soorten ver achter zich.

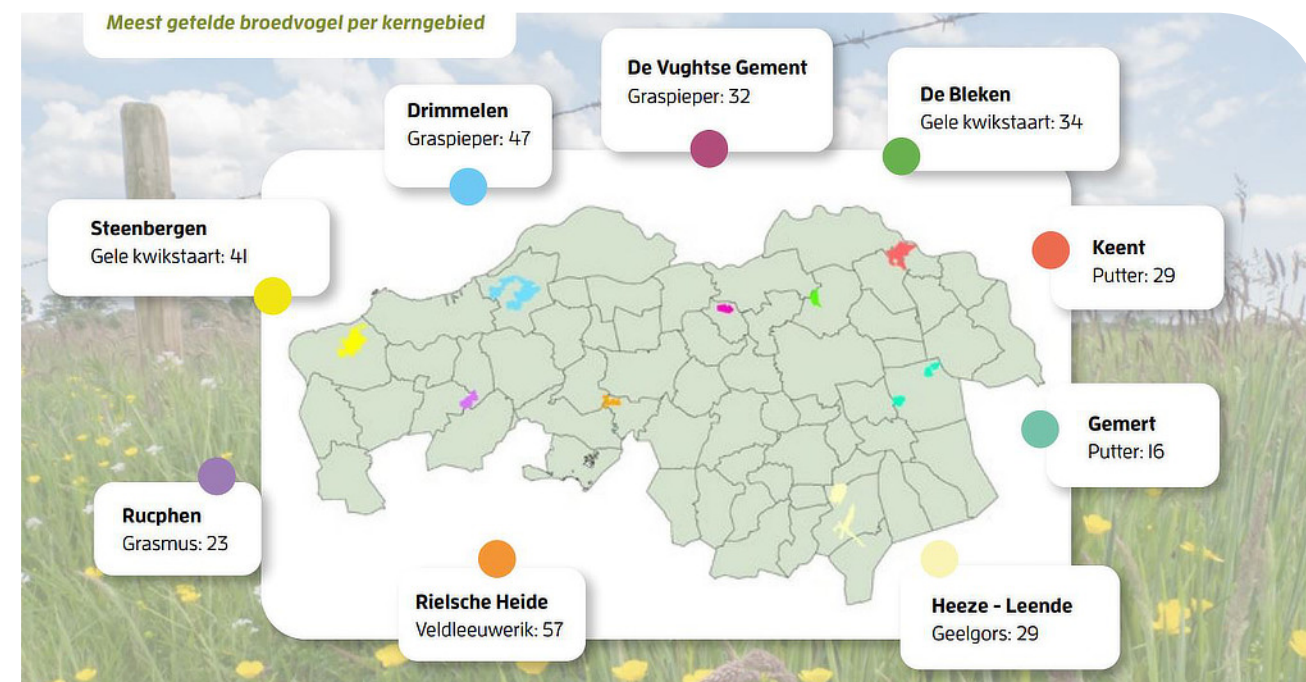

Vrijwilligers tellen akkervogels in de winter

Telling broedvogels

In het broedseizoen speelt het herkennen van het gedrag van de vogels een grote rol. Zang, roep, gedrag, uiterlijk en vlucht zegt namelijk veel over waar de vogels mee bezig zijn. Door goed op zang en gedrag te letten, onderscheiden we broedvogels van de incidentele gasten en wordt er een beeld verkregen van het broedsucces.

In 2024 zijn er 7.750 waarnemingen van broedvogels gedaan door vrijwillige tellers. Aan elk van deze waarnemingen hangt ook een gedragscode, bijvoorbeeld "nestindicerend gedrag" of "zingend". De meest waargenomen doelsoorten waren de gele kwikstaart, veldleeuwerik en de graspieper. Welke soort het meest werd waargenomen, verschilde echter per regio. Zo werd in Drimmelen de graspieper het vaakst gezien, in Heeze-Leende de geelgors en in Rucphen juist de grasmus (figuur 4).

Figuur 4: Ligging van de gebieden in leefgebied Open akkerland waar beheermonitoring wordt uitgevoerd en de meest getelde broedvogels in 2024

6.2 Patrijzertellingen

De patrijs is een van de meest bekende akkervogels. Een kleine hoender, die vroeger in groten getale door het hele land voorkwam. Helaas is dat niet langer zo. De patrijs heeft flinke klappen te verduren gehad. De soort is met 95% afgenomen sinds 1980, een schrikbarend feit.

In het vroege voorjaar van 2024 zijn in zeven werkgebieden verspreid over Brabant patrijzertellingen uitgevoerd. Langs vaste routes wordt 's morgens een uur voor zonsopkomst, of 's avonds een halfuur na zonsondergang het geluid van een roepend mannetje afgespeeld. Dit moet een aantal keren gebeuren, vanaf begin februari met een interval van twee weken, tot begin april. In deze tijd van het jaar zijn de haantjes het actiefst met het bepalen van hun territorium en lokken van een vrouwtje. Daarom reageren ze fel op onze lokroep. Alle reagerende mannetjes worden tijdens de telling op kaart genoteerd.

6.3 Monitoring weidevogels

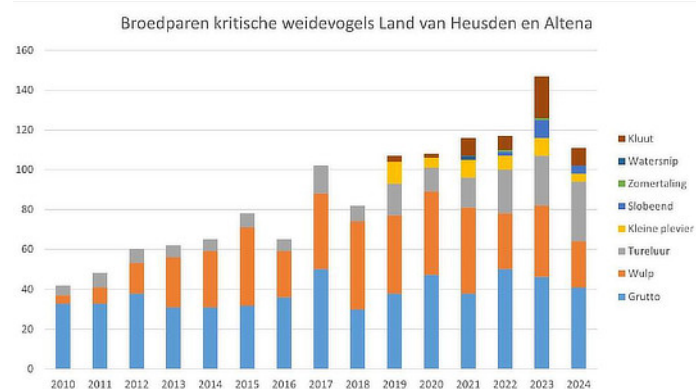
Toen begin 2024 het broedseizoen van de weidevogels begon en de omstandigheden lange tijd nat en koel bleven, was dat merkbaar omdat het percentage gepredeerde legsels pleksgewijs hoger lag. Ook jonge roofvogels en roofdieren zochten naar geschikt voedsel vroeg in het jaar. Vrijwilligers die de weidevogels volgden, merkten dat de vogels percelen waar ze al jarenlang broedden, inruilden voor een aangrenzend of nabijgelegen perceel. De reden hiervoor, zo is het vermoeden, waren de omstandigheden op de percelen: met name water in het maaiveld of percelen die bijna volledig onder water stonden. In sommige gebieden werd er helemaal niet neergestreken en bleef het leeg: de vogels vestigden zich elders.

In Brabant zijn twee kerngebieden -Beerse Overlaat en Land van Heusden en Altena- ingericht voor weidevogelbeheer waar agrariërs intensief aan de slag zijn gegaan met de aanleg en verbetering van weidevogelbiotoop.

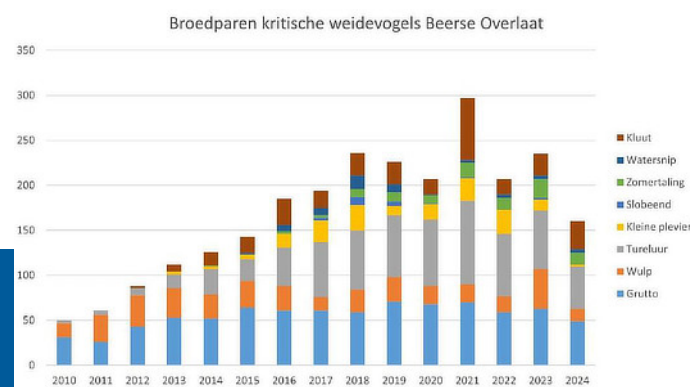
Figuur 5 laat zien dat, sinds de invoering van een gebiedsgerichte aanpak van het agrarisch natuurbeheer in 2011 in de werkgebieden Lange Bruggert en Heesbeensche uiterwaard, behorend tot het Land van Heusden en Altena, het aantal broedparen van kritische weidevogelsoorten tussen 2010 en 2019 is toegenomen.

Vanaf 2019 is er sprake van een stabilisatie van het aantal broedparen, met uitzondering van piekjaar 2023. Met name het aantal broedparen van Kluut was in 2023 opvallend hoger dan in andere jaren. In 2023 werden in totaal 21 broedparen van Kluut

Figuur 5: Aantal broedgevallen van kritische weidevogels in het Land van Heusden en Altena

Figuur 6: Aantal broedgevallen van kritische weidevogels in de Beerse Overlaat

vastgesteld, tegenover maximaal 9 broedparen in alle andere jaren. In 2024 lagen de aantallen mede door het zeer natte jaar lager dan in 2023.

Het aantal broedparen in de werkgebieden Lith, Maasdonk en Ravenstein, behorende tot de Beerse Overlaat laat tot en met 2021 een toenemende trend zien. Vanaf 2022 is echter sprake van een afnemende trend. In 2024 is zelfs sprake van het laagste aantal broedparen sinds 2016 (figuur 6). 2024 is het jaar met de minste uitgekomen legsel.

Predatieonderzoek in 2025

Predatie is vanaf 2015 de hoofdoorzaak van verloren legsel. In het merendeel van de gevallen is niet bekend door welke soort de nesten zijn gepredeerd. Geconstateerd wordt wel dat de steenmarter ook in de weidevogelgebieden sterk toeneemt. In 2025 zal het Coördinatiepunt Landschap in opdracht van BoerenNatuur Brabant starten met een predatieonderzoek.

7. Projecten

7.1 Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij

De Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) is één van de deelprojecten van Brabants Bodem (focusprogramma van het Van Gogh Nationaal Park). Dit project ontwikkelt een nieuw perspectief voor agrarisch ondernemers die bijdragen aan de kwaliteit van natuur en landschap.

Voor ondernemers betekent dit dat ze het in hun verdiensten terugzien als zij zich onderscheiden door in hun bedrijfsvoering extra in te zetten op biodiversiteit, bodem en landschap. Een plus voor de maatschappij en ook een plus voor het inkomen van de ondernemers. Voor de maatschappij wordt dit zichtbaar in een leefomgeving waar het goed wonen, werken en recreëren is.

Duurzaamheidsmonitoring met KPI's

De BBM werkt met 13 kritische prestatie-indicatoren (KPI's) waarop deelnemers een bepaalde score kunnen behalen waar een stimuleringsbijdrage aan gekoppeld is. Provincie Noord-Brabant, Ministerie van LNV en waterschappen Aa en Maas, Brabantse Delta en De Dommel financieren het project. Het is op dit moment het grootste project in Nederland dat werkt met KPI's.

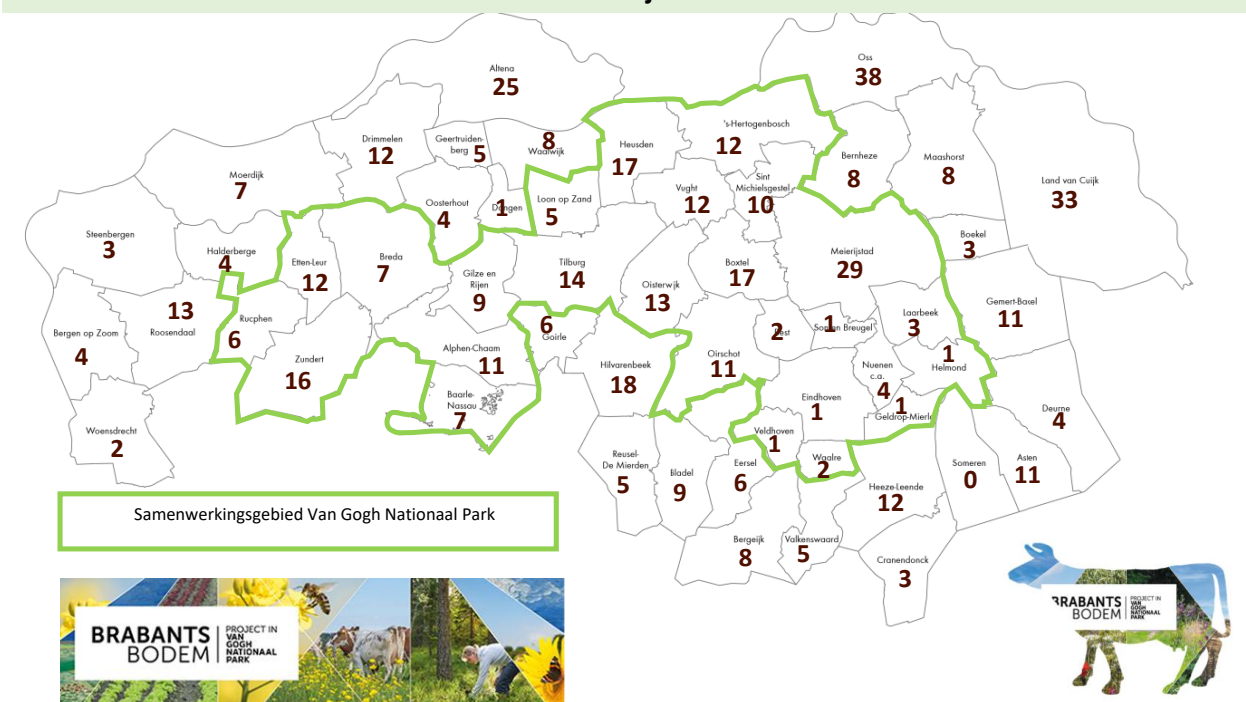

Beweiding kruidenrijk grasland te Chaam

500 deelnemers en BoerenNatuur Brabant als uitvoerder

Eind 2024 deden 500 melkveebedrijven mee aan de BBM. De bedrijven liggen verspreid over de gehele provincie (zie kaartje onderaan deze pagina). BNB voert het project uit in opdracht van Brabants Bodem. BNB vraagt namens de deelnemers een subsidie aan bij de provincie, inventariseert jaarlijks de zogenaamde 'groene indicatoren' op alle bedrijven, is de eerste contactpersoon voor de deelnemers, zorgt voor de uitbetaling van de stimuleringsbijdrage en coördineert de communicatie.

Aantal deelnemende melkveebedrijven per gemeente aan praktijkproject Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij

7.2 Perspectief voor melkveehouders rondom Natura 2000-gebieden

Veel agrarische ondernemers die met hun bedrijf in de overgangszone van een Natura2000 gebied zitten ervaren grote impact op hun bedrijfsvoering, verdienvermogen en toekomstperspectief door wet- en regelgeving, toenemende gronddruk, extensiveringseisen en gewenste vernatting.

BoerenNatuur Brabant, Stichting Duinboeren en Maatschappij en de ZLTO hebben een project om 40 melkveehouders in de zone direct rond de Natura 2000 gebieden te begeleiden bij het opstellen van een ambitie- en businessplan. Dit met als doel bedrijven te helpen bij de ontwikkeling van een rendabele bedrijfsvoering die mede bijdraagt aan de

doelen van het aangrenzende N2000 gebied.

Als doel is gesteld dat de melkveehouders binnen 5 jaar een minimale score van 1600 punten op de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij moeten behalen en de hoogste score op de KPI's ammoniakemissie en eiwit in het rantsoen.

Een coach ondersteunt de melkveehouders om tot een rendabele bedrijfsvoering te komen die in balans is met de specifieke opgaven op de gronden van de melkveehouders in de overgangszone rond Natura 2000-gebieden.

Het project wordt financieel ondersteund door de provincie Noord-Brabant.

7.3 Kwaliteitsverbetering kruidenrijk grasland

In onze weidevogelgebieden in Altena en de Beerse Overlaat ziet BNB mogelijkheden de kruidenrijkdom van de kruidenrijke graslanden te vergroten. Meer kruiden betekent meer insecten, waarmee de overlevingskansen van kuikens van weidevogels vergroot kunnen worden. Met subsidie van de

Provincie Noord-Brabant is BNB in 2024 gestart met het project Kwaliteitsverbetering kruidenrijk grasland. Diverse maatregelen worden uitgevoerd om de kruidenrijkdom te vergroten.

Er is ingezet op drie verschillende maatregelen:

1. Extra en vroeger maaien t.b.v. extra verschraling;
2. Extensief beweidingsbeheer;
3. Inzaaien percelen met kruidenrijke mengsels.

Er worden ook bodemonsters genomen en geanalyseerd. De analyses worden besproken met experts op gebied van kruidenrijk grasland. De ervaringen die we in dit project van drie jaar (2024, 2025 en 2026) opdoen, gaat BNB delen met alle deelnemers met kruidenrijk grasland in de weidevogelgebieden.

7.4 Verdienmodellen voor koolstofvastlegging

Op 12 mei 2023 ontving BoerenNatuur Brabant West van RVO de subsidiebeschikking voor het project Verdienmodellen voor koolstofvastlegging in het kader "Samenwerken aan groen-economisch herstel". In dit project is samengewerkt met ZLTO en Louis Bolk Instituut.

De resultaten zijn gepresenteerd tijdens de conferentie Verdienen met Carbon Farming op dinsdag 3 december 2024 in Goirle. Meer dan 150 boeren, beleidsmakers, bedrijven en onderzoekers waren present. Zij bespraken kansen en knelpunten rondom koolstofvastlegging in de landbouw.

Koolstofvastlegging in bodem, bomen en bouw materiaal

De kennis die is ontwikkeld is beschreven in de brochure: Koolstofvastlegging in bodem, bomen en bouw materiaal. Te vinden op: www.louisbolk.nl/sites/default/files/publication/pdf/koolstofvastlegging-bodem-bomen-en-bouw materiaal_1.pdf

Het project is mogelijk gemaakt door het Groen Economisch Herstelfonds in het kader van het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling.

7.5 Transitiegewassen

In 2024 heeft BNB Midden een pilotproject Transitiegewassen uitgevoerd. Vezelhennep en Miscanthus waren de meest gekozen transitiegewassen om in te zaaien/aan te planten. De belangstelling voor het project was groot. Over Miscanthus hieronder wat meer:

De teelt van Miscanthus

Miscanthus lijkt een beetje op bamboe en riet maar woekert niet. Het stelt weinig eisen aan de bodem en kan natte en droge perioden tamelijk goed overbruggen. Bemesten is maar zeer beperkt nodig. Door haar snelle groei en goede bedekking zijn er ook geen gewasbeschermingsmiddelen nodig bij de teelt.

Toepassing

Een groot voordeel van Miscanthus is de brede toepasbaarheid. Het wordt in biobased materialen gebruikt, zoals in isolatie- en bouwmaterialen. Ook kan het gebruikt worden als vervanger van stro in de stal en als bodembedekker in plantsoenen. Kortom: een veelzijdig gewas.

Meer weten: boerennatuurbrabant.nl/tg

Landschappelijke inpassing

Er zijn ook zorgen. Door de hoogte van het gewas is het aanzicht niet zo aantrekkelijk: de landschappelijke inpassing vraagt aandacht. Daarom is er door BoerenNatuur Brabant Midden en Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind een meerjarige pilot met experimenten met een landschappelijke inpassing gestart. Leden van de Plattelandsvereniging rancken jaarlijks de randen op hun aantrekkelijkheid.

7.6 BoerenPerspectief

BoerenPerspectief Brabant is een project dat agrarische ondernemers ondersteunt bij het maken van weloverwogen keuzes voor de toekomst van hun bedrijf, met oog voor zowel de zakelijke als persoonlijke aspecten van het ondernemerschap. BoerenPerspectief is mogelijk gemaakt door een samenwerking van zes agrarische organisaties, waaronder ZLTO, samenwerkingsverband BoerenNatuur Brabant, Stichting Duinboeren en Maatschappij en het Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK). Het project wordt gefinancierd door het Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselkwaliteit en Natuur (LVVN).

Ondersteuning op maat

BoerenPerspectief Brabant richt zich op individuele sociaal-economische begeleiding van agrarische ondernemers die ondersteuning willen bij het maken van weloverwogen keuzes voor de toekomst. Deze boeren en telers hebben te maken met een breed scala aan uitdagingen, zoals stikstofproblematiek, natuurontwikkeling, bio-diversiteit en dierenwelzijn. In het programma kijken ervaren en onafhankelijke procesbegeleiders samen met de deelnemende ondernemers naar hun situatie en toekomstpad.

8. Organisatie en samenwerking

De drie coöperaties die samenwerken in BNB hebben alle drie een eigen ledenraad of algemene ledenvergadering, een bestuur en eigen gebiedsmedewerkers (zie organogram). De ledenraad of de algemene ledenvergadering is het hoogste orgaan van de coöperatie en stelt ondermeer de begroting vast.

Bij de uitvoering van de taken worden de besturen ondersteund door medewerkers van Stichting Zeebra. In deze stichting, die specifiek opgericht is ter ondersteuning van de collectieven in Brabant en Zeeland, werken de Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie, Brabants Landschap, Landschapsbeheer Zeeland en Brabants en Zeeuws Particulier Grondbezit samen.

Bureau Martens Management en Communicatie verzorgt ondersteuning op gebied van communicatie.

BNB en Poldernatuur Zeeland hebben een gezamenlijke geschillencommissie die beroepschriften behandelt en een bindend advies geeft aan de besturen.

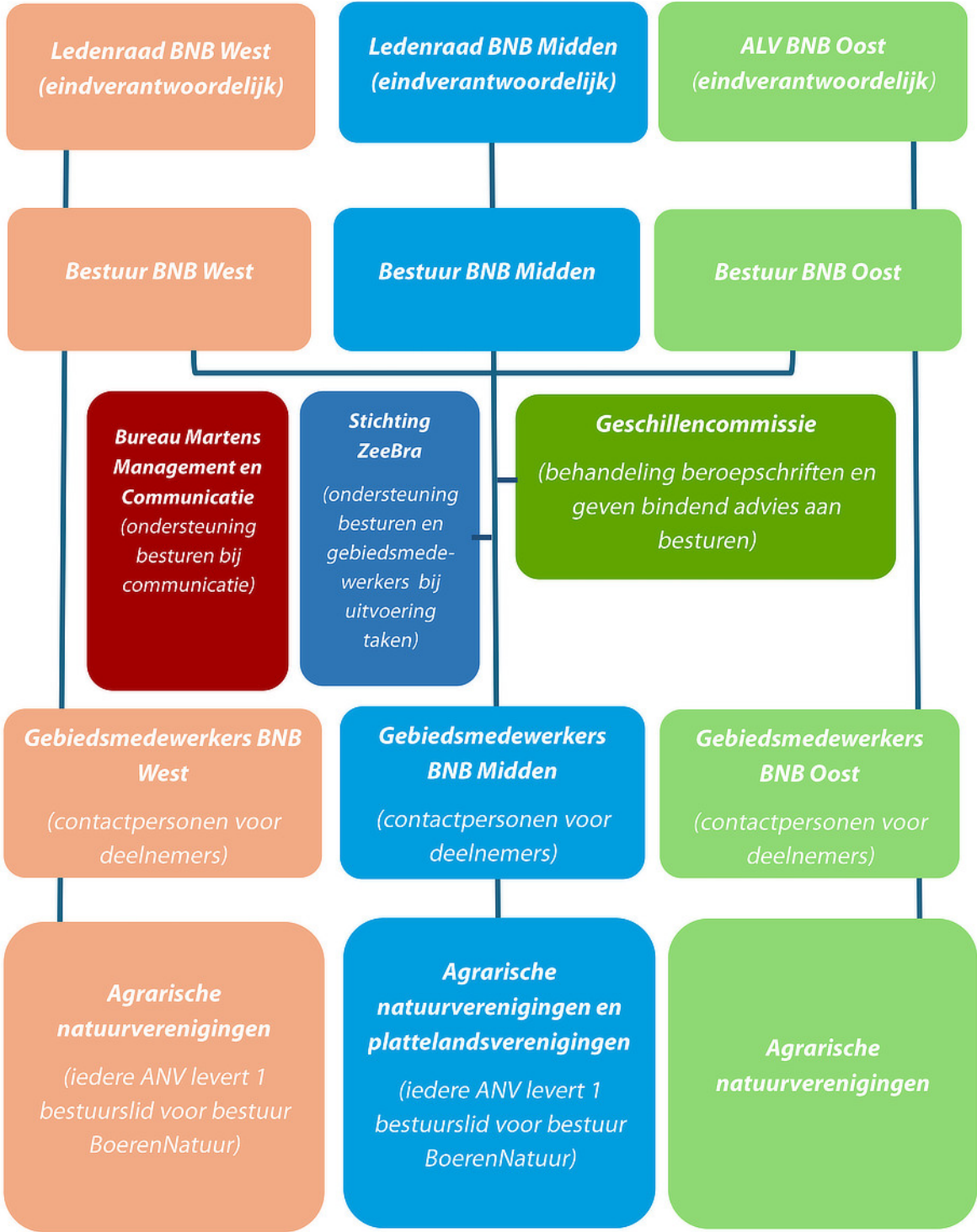

De drie collectieven hebben in totaal negen gebiedsmedewerkers die het aanspreekpunt zijn voor grondgebruikers. De gebiedsmedewerkers geven adviezen aan (potentiële) deelnemers, sluiten beheercontracten af, bestellen zaad voor het inzaaien en coördineren de beheermonitoring.

Iedere gebiedsmedewerker heeft een eigen werkgebied: kijk hier voor gebiedsmedewerkers en hun werkgebieden: boerennatuurbrabant.nl/downloads/Gebiedsmedewerkers-kaart.pdf

Op de pagina hiernaast staat het organisatieschema van BoerenNatuur Brabant.

Functie bestuurslid	BoerenNatuur Brabant West	BoerenNatuur Brabant Midden	BoerenNatuur Brabant Oost
Voorzitter	Minette Straver-van de Wetering	Lex Huijbers	Jan van der Biezen
Vice-voorzitter	Sjaak van Schie	Nol van Rijssel	Wim Meulenmeesters
Secretaris	Ad Backx	Jan Denissen	Loes van den Boomen
Penningmeester	Hans Maathuis	Leo van Lierop	Joos van Hees
Bestuurslid	Vera Korevaar	Monique Leesberg	Willy van Erp
Bestuurslid	Jos de Bont	Peter van der Kruis	Louis Hermanussen
Bestuurslid	Jos Rijvers	Judith van der Bruggen	
Bestuurslid		Dirk Tegenbosch	
Coördinator	Carlo Braat	Ben Groenen	Erik van Moorsel

boerennatuur

Brabant

boerennatuurbrabant.nl
info@boerennatuurbrabant.nl